

מראה מקומות, שיעור מאת הג"ר מאיר קפלן שליט"א

עבודה זרה יב. - בענין דמי עבודה זרה

נקודות שנידונו בשיעור זה:

- האם מותר לבשל מאכלי בשר ומאכלי חלב על הכיריים בשעה אחת?
- גוי שמכר עבודה זרה, ודמי עבודה זרה בידו - האם הדמים מותרים או לא?
- למה השמיטו הרמב"ם והרי"ף דברי הסוגיא בענין "מאי לא חשו להם"?

1. **משנה עבודה זרה יא:**, וז"ל, "עיר שיש בה עבודת כוכבים חוצה לה מותר, היה חוצה לה עבודת כוכבים תוכה מותר. מהו לילך לשם? בזמן שהדרך מיוחדת לאותו מקום אסור, ואם היה יכול להלך בה למקום אחר מותר."

2. **רא"ש שם סימן ט'**, וז"ל, "ירושלמי, מהו לילך שם, אם היה אכסנאי אסור בן עיר מותר, שיירא מותר שכן דרך שיירא לילך בכל מקום. יש שכתב אם יהודים דרים בעיר מותר דתלינן דלדבר עם היהודי הולך שם, ומתוך הירושלמי אינו משמע כן דלא שרי אלא לבן עיר שהיה חוץ לעיר והולך לביתו. והר"ר יונה ז"ל כתב לא אסור לילך אלא ביריד של עבודת כוכבים לפי שהעובדי כוכבים מתקבצים מכמה מקומות והולכין שם ולפיכך אסור שלא יהא נראה כאחד מהם הולך בסחורה לכבוד עבודת כוכבים, אבל לעיר שעושין שם יום אידם ואין הולכים שם משאר מקומות לא מצינו שאסרו לילך שם דלא ליחשדוהו לעובד עבודת כוכבים ותניא בתוספתא יריד שבאותו הדרך אין הולכין אותו הדרך ומדתני לה גבי יריד ולא תני לה גבי איד אלמא אינו אסור אלא ביריד."

3. **גמרא עבודה זרה שם**, וז"ל, "ה"ד חוצה לה? אמר רשב"ל משום ר' חנינא כגון עטלוזא של עזה, וא"ד, בעא מיניה רשב"ל מר"ח עטלוזא של עזה, מהו? א"ל לא הלכת לצור מימין וראית ישראל ועובד כוכבים ששפתו שתי קדירות על גבי כירה אחת, ולא חשו להם חכמים? מאי לא חשו להם חכמים? אמר אביי משום בשר נבילה, לא אמרינן דלמא מהדר אפיה ישראל לאחוריה ושדי עובד כוכבים נבילה בקדירה, דכוותה ה"נ לא חשו להם חכמים משום דמי עבודת כוכבים. רבא אמר מאי לא חשו להם חכמים? משום בישולי עובדי כוכבים, דכוותה ה"נ לא חשו להם חכמים משום יום אידם. רבה בר עולא אמר לא חשו להם חכמים משום צינורא, דכוותה ה"נ לא חשו להם חכמים משום לפני אידיהן."

ורש"י שם, וז"ל, "והיכא דמי חוצה לה. כמה יהא רחוק אותו שוק שחוצה לה מן העיר ויהא מותר לשאת ולתת עם יושביו.

צוך. עיר שישראל ועובדי כוכבים דרין בה.

הכא נמי. לא מחזקינן דמי עבודת כוכבים בידי עובדי כוכבים שבחוצה לה דנימא אסור למכור להם בהמה שדמים הללו שהוא מקבל מהן מחמת בהמה זו דמי עבודת כוכבים הן, שהבהמה היום לצורך בני תוכה היא ונקרבים היום לעבודת כוכבים והוא איסור דאורייתא מלא ידבק בידך מאומה וגוי' (דברים יג), וכ"ש היכא דידעינן דמשל חוצה לה הן דלספק איסורא דרבנן לא חיישינן דנימא דלמא האי גברא שייך בתר בני תוכה והוי היום יום אידו ועבר האי גברא אדרבנן דאסרי לישראל לשאת ולתת עמם ביום איד.

רבא אמר. האי לא חשו לאו לבשר נבילה קאמר דנילף מינה דכוותה דלא ניחוש לדמי עבודת כוכבים, דהא לא דמי דהתם לית הנאה לעובד כוכבים דנישדי נבילה

לקדירה דמיסתפי דאי חזי ליה ישראל תבע ליה בדינא אבל הכא מתכוין עובד כוכבים לעשות רצון חברו, אלא ה"ק לא חשו להם חכמים משום בשולי עובדי כוכבים דלמא סמיך ישראל לעובד כוכבים לבשליה וקאכיל בשולי עובדי כוכבים דרבנן.

רבה בר עולא אמר. וה"ק לא חשו להם חכמים לשמא נתזה צינורא מתוך קדירת עובד כוכבים לתוך קדירת ישראל הואיל ואיסור קל הוא, חדא דלא שכיח ועוד דאי נמי שכיח בטיל ברובא, ה"נ לא חשו לאיסור חוצה לה של בני עזה ואע"פ שסמוכה לה ממש.

ותוספות שם, וז"ל, "עטלוזא של עזה. פ"ה שוק של עזה והוא חוץ לעיר ומוכרין בו בשר, לשון נשחטין באיטליז, ומיבעי ליה מי שרי לשאת ולתת עם בני עטלוזא ביום איד של בני עובדי כוכבים שבעיר או לא, מי שריא מתניי בקרוב כ"כ או לא. ורשב"ם פירש עטלוזא הוא שם עבודת כוכבים שמחוץ לעזה ועובדין אותה בני המגרש שמחוץ לעזה יום א' בשנה, ומיבעיא אם מותר לשאת ולתת עם בני עזה ביום איד שחוצה לה."

דכוותה ה"נ לא חשו חכמים לדמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים. פירש הקונטרס דנימא דמים הללו שהוא לוקח מהן בשר זו של בני תוכה הן וכבר היו נקרבים לעבודת כוכבים ואסורין מדאורייתא דכתיב לא ידבק בידך מאומה, משמע דלאביי נמי אם הוה ידעינן בודאי שהם של עבודת כוכבים אסורין ושאני הכא משום דלא חשו ולרבא אפי' למיחש חיישינן ואסור.

וקשיא דלקמן בפ"ב (דף סד. ושם ד"ה מסתברא) קאמר הדר יתבי וקמיבעיא להו דמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים אסורין או מותרין ומסיק רב נחמן דמותרין, ומייתי ראייה ממתנית' עובד כוכבים שהיה נושה בו ישראל מנה ומכר עבודת כוכבים והביא לו המעות מותרים, ושמא משום הך קשיא פ"ה דמי עבודת כוכבים שנקרבים היו לעבודת כוכבים ולא דמי לההיא דפ"ב דר"ל חליפי עבודת כוכבים וחליפי עבודת כוכבים אינם אסורים אלא כשהחליפם ישראל אבל כשהחליפם עובד כוכבים מותרין. מיהו קשיא דאפי' הו נקרבינ לעבודת כוכבים אינם אסורין דבעינן עבודה שנעשית כעין פנים כדאמרין לקמן פרק רבי ישמעאל (דף נא.) זרק מקל לפניה חייב משום דדרכה בכך והמקל אינו נאסר דבעינן תקרובת כעין פנים וליכא.

ויש פירושים אחרים שהג"י רש"י דאביי לא ס"ל הך מתני' דלקמן פרק בתרא (דף סד.), ודוחק הוא לומר דאביי ורבה בר עולא לא שמיע להו, ועוד קשיא מפ"ב אההיא דפרק אין מעמידין (לקמן דף לג.) גבי והולכין לתרפות ת"ר ישראל ההולך ליריד של עובדי כוכבים וכו' עובד כוכבים שהולך ליריד בין בהליכה בין בחזרה מעותיו מותרין דאמרין אימור חמרא זבין גלימא זבין משמע הא עבודת כוכבים זבין אסור אלמא חליפי עבודת כוכבים אסורין.

פ"י ר"ת דההיא דפ"ב (לקמן סד.) דשרי חליפי עבודת כוכבים היינו בעובד כוכבים שפורע חובו מדמי עבודת כוכבים שמכר דהאי דאמר דעבודת כוכבים תופסת דמיה היינו מוהיית חרם כמוהו והיינו דוקא כשהחליפה ישראל אבל כשהחליפה עובד כוכבים לא שייך, אבל הכא ובפרק אין מעמידין (לקמן דף לג.) מיירי שהעובד כוכבים מקצה הדמים לצורך עבודת כוכבים אחרת ולכך אסורין הדמים.

וא"ת דאביי קאמר הכא דלא חשו לבני חוצה לה משום דמי עבודת כוכבים הא לבני תוכה אסור משום דמי עבודת כוכבים ומ"ש מדלקמן פרק אין מעמידין (שם) דפסקינן באימר חמרא זבין גלימא זבין וה"נ נאמר הכי ויהא מותר אף לידועים שהם בני תוכה, ואומר ר"י דהכא מיירי ביריד שהוא קבוע לקנות תשמישי עבודת כוכבים וצרכיה הלכך לבני תוכה אסור דאיכא למיחש לדמי דעבודת כוכבים אבל התם מיירי ביריד שאינו קבוע לכך ולפיכך יש לתלות באימר גלימא זבין, ורבא פליג ואמר אי הוה לן למיחש לדמי עבודת כוכבים שהיה היריד עשוי לכך חיישינן ואפילו בחוצה לה אבל רבא סבר דאין היריד עשוי לכך ומשום יום אידם איבעיא ליה."

4. **יורה דעה סימן קמ"ט סעיף א'**, וז"ל, "עיר שעושים בה יריד ביום חגם והעובדי כוכבים מתקבצים מכמה מקומות והולכים שם לכבוד עבודת כוכבים, מותר לילך חוצה לה ואסור ליכנס בתוכה. היתה חוצה לה, מותר ליכנס בתוכה. ההולך ממקום למקום אסור לעבור בה אם הדרך מיוחד לה, דהיינו שאין עוברין מאותה עיר לעיר אחרת."

וביאור הגר"א שם אות ב', וז"ל, "מותר כו'. וכן לישא וליתן וכמש"ש, והשמיטו הרי"ף והפוסקים כל השקלא וטריא דשם בבעיא דעטלוזא כו' משום דקיי"ל כלישנא קמא, ועוד שמפי' שרביא ורבה בר עולא כל אחד מוסיף על שלפניו להקל, רבא [ד]קאמר משום דמי עבודת כוכבים לית ליי דדמי עבודת כוכבים מותר וכן הא דאמרינן שם ל"ג א' אלא עובדי כוכבים כו' לאוקים אף כאביי אבל קיימא לן כרבא ור"נ, וכן רבה בר עולא קאמר דהא דרבא פשיטא דלית ליי שאלו היה העובד כוכבים מגרר עם תוכה לא היה עומד ביום אידם חוצה לה, דלא כרש"י שמפרש הכל לחומרא, וע"ש בר"ן בארוכה."

5. **ר"ן על הרי"ף על המשנה הנ"ל (דף ג. בדפי הרי"ף)**, וז"ל, "ומדברי כולם למדנו דישאל ועובדי כוכבים ששפתו קדירותיהן זו אצל זו אין חוששין לה לא משום נבלה ולא משום צנורא ומשום תערובת טעמים נמי ליכא למיסר, ואפילו למאן דפסק כרב דאמר בפרק כיצד צולין [דף עו:]: דבשר שחוטה שצלאו עם בשר נבלה אסור משום דריחא מילתא היא."

6. **גמרא עבודה זרה סד.**, וז"ל, "הדור יתבי וקמבעיא להו דמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים, מהו? מי תופסת דמיה ביד עובד כוכבים או לא? אמר להו רב נחמן מסתברא דמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים מותרין, מדהנהו דאתו לקמיה דרבה בר אבוה אמר להו זילו זבינו כל מה דאית לכו ותו איתגייירו, מ"ט? משום דקסבר דמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים מותרין. ודלמא שאני התם, דכיון דדעתיה לאיגיורי ודאי בטלה!"

ותוס' שם, וז"ל, "מסתברא דמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים מותרין. ונראה הטעם כי מה שעבודת כוכבים תופסת דמיה משום דכתיב והיית חרם כמוהו, כל שאתה מהיה ממנו כמוהו, ובישראל דוקא נאמר ולא לבני נח. והא דאסרינן לעיל בפ"ק (דף יב. ושם ד"ה דכוותה) דמי עבודת כוכבים היינו כשדעתו לקנות מן הדמים עבודת כוכבים, אבל כשבא להתגיייר או לפרוע חובו מותר."

ורא"ש שם פרק רביעי אות ד', וז"ל, "והא דאמר לעיל (דף יב א) לא חשו חכמים לדמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים אלמא דמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים אסור, היה אומר רבינו תם ז"ל דודאי עובד כוכבים שמכר עבודת כוכבים ופרע המעות לישראל מותרין, והא דדרשינן (לעיל דף נד ב) והיית חרם כמוהו כל שאתה מהוה ממנו הרי הוא כמוהו היינו דוקא בישראל שהחליף עבודת כוכבים אבל אם החליפה עובד כוכבים החליפין מותרין, והא דאמר לעיל דמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים אסורין היינו היכא שמכרה לקנות בדמים צורכי עבודת כוכבים ונשארו המעות באיסורא."

7. **תוס' עבודה זרה כב:**, וז"ל, "מוקצה. פירוש שיחדו לתקרובת עבודת כוכבים ומסרו לכומרים והאכילוהו כרשיני עבודת כוכבים, אבל יחוד גרידא אינו כלום דאין הקדש לעבודת כוכבים."

8. **ר"ן על הרי"ף (דף ג. לדפי הרי"ף)**, וז"ל, "ולענין דמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים, סובר הרי"ז הלוי ז"ל דסוגיין דמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים אסורין

וזה על דרך פירוש רש"י ז"ל ולא כדבריו בדמי עבודת כוכבים של תקרובת אלא אפילו בעובד כוכבים שמוכר עבודת כוכבים, וה"נ מוכח בפרק אין מעמידין (דף לג.) דאמרינן התם עובד כוכבים ההולך ליריד בהליכה אסור ובחזרה מותר ישראל ההולך ליריד בהליכה מותר ובחזרה אסור משום דאמרינן עבודת כוכבים זבין ודמי עבודת כוכבים איכא גביה א"ה עובד כוכבים נמי עבודת כוכבים זבין ודמי עבודת כוכבים איכא גביה אימר גלימא זבין חמרא זבין, אלמא דאי עבודת כוכבים זבין אסורין. ואיכא למידק דהא בפרק השוכר [דף סד.] בעיא לה ופשטה ר"נ להיתרא מדתני ישראל שנושה בעובד כוכבים מנה מכר עבודת כוכבים והביא לו י"נ והביא לו מותר, ולפיכך דחה הרב אלפסי ז"ל ההיא דאין מעמידין מסוגיין דפרק השוכר כמו שכתב בהלכותיו בפרק אין מעמידין [סימן אלף רל"ז], והתם אין הכי נמי דהוה מצי למימר ליה דאפילו עבודת כוכבים זבין הדמים מותרין אלא כיון דפלוגתא דאמוראי הוא דאביי בסוגיין סבירא ליה דדמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים אסורין מתרץ ליה תלמודא התם לרווחא דמילתא דאמרינן אימר גלימא זבין אימר חמרא זבין כי היכי דלא תפשוט מאותה ברייתא דדמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים מותרין ודלא כאביי, ובסוגיין דהכא איכא למימר דלהכי פליג רבא עליה דאביי ומוקי לה במילתא אחריתי משום דדמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים מותרין."

9. בעל המאור (דף ל: לדפי הרי"ף), וז"ל, "אביי אמר לא חשו להם חכמים משום דמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים. סוגיין בכולה מסכתא דמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים אסור ובפרק השוכר אסיקנא דמותר והרי"ף ז"ל כתב דלית הלכתא כסוגיין ולי נראה דלכתחילה אסור להתעסק עמו, אבל אם היה ישראל נושה בו ומכר עבודת כוכבים והביא לו [או] יין נסך והביא לו כיון שאינו תופס את דמיו ביד עובד כוכבים אלא ביד ישראל מותר ישראל ליפרע ממנו ולהציל מידו את חובו, אבל לכתחילה ובידוע גזרו בעובד כוכבים אטו ישראל דקיימא לן עבודת כוכבים תופסת את דמיה ביד ישראל."